

UDK: 272-726.1-4
27-1-4
Pregledni rad
Primljeno: siječanj 2019.

Niko IKIĆ
Katolički bogoslovni fakultet Univerziteta u Sarajevu
Josipa Stadlera 5, BiH - 71000 Sarajevo
niko.ikic15@gmail.com

PATNJA I ŽALOST, GRIJEH I POMIRENJE U STADLEROVIM POSLANICAMA

Sažetak

Patnja i žalost, grijeh i pomirenje stari su koliko i čovječanstvo. Međusobno su isprepleteni, a s čovjekom povezani kao ulje i fitilj. Zato su za čovjeka vječna pitanja: Zašto pati i kako se nositi s patnjom? Uzroci njegove patnje su vrlo složeni, a svakako u dobroj mjeri leže u njemu samome. On je razapet između svoje ograničenosti i težnje za neograničenošću, između vlastitih krivih odnosa prema svijetu, sebi, drugome, Bogu i sl.

Za teologa patnja postavlja izravno pitanje smisla stvaranja i postojanja. U Starom zavjetu se patnja promatrala kao posljedica grijeha, kao osobno prokletstvo i kazna za grijeh. Teologija Novoga zavjeta razvila je dublji kristološki i eklezijalni pristup patnji. Ona čovjekove patnje gleda u Kristovu zrcalu. On je svojom smrću oslobodio čovjeka od vječne smrti, a patnju mu je ipak ostavio kao put prema blaženstvima. Zato Novi zavjet ne gleda svaku patnju kao kaznu, nego kao vrijeme kaljenja i sazrijevanja, kao mogućnost izbavljenja čovjeka i proslave Boga. Za čovjeka je patnja rešeto njegove vjere, podupirač njegove nade i dokaz njegove ljubavi. Ako je prihvaća iz vjere i sjedinjuje se s trpećim Kristom, onda ne pati sam, nego s njime pati Krist te cijela Crkva koja se solidarizira s njime.

Stadler u svojoj teologiji promatra čovjekov grijeh kao uvredu Bogu preko bližnjega i kao opasnost za svetost Crkve. Kako i patnja, tako i grijeh ima tisuće lica i naličja. Teološki se uvijek promatra kao slobodni čovjekov pristanak na grijeh koji uz osobne ima i eklezijalne posljedice. Prema Stadleru uzrok grijeha nije u Bogu, niti u Sotoni, nego u čovjekovoj volji. U grešnom procesu on ističe taktiku Sotone koji prvo čovjeka oslobađa straha da se grijeh počini, a poslije ulijeva čovjeku strah da se grijeh ne ispovjedi. Zato grijeh zavređuje kaznu i traži zadovoljštinu. Isus je prinio žrtvu za čovjekove vječne kazne, a od njega očekuje da sam prinese zadovoljštinu za vremenite

kazne. U procesu pomirenja Bog se služi svećenicima koji prema grešnicima trebaju biti suci i liječnici, prvenstveno ističući Božju ljubav i milosrđe, zaokružuje Stadler.

U ovom članku se primarno iz egzistencijalne perspektive prvo kratko predstavlja patnja i žalost. Zatim se prvenstveno na temelju njegovih poslanica iznose Stadlerovi teološki pogledi na patnju i žalost. U trećem dijelu predstavlja se Stadlerovo razumijevanje pogubnosti grijeha i potrebe sakramentalnog pomirenja. U članku nije moguće cjelovito teološki dublje predstaviti isprepletene i složene dogmatske, moralne, pastoralne, filozofske, psihološke i ine poglede na patnju i grijeh. Članak želi pokazati da je Stadlerov pristup naznačenim pojmovima primarno pastoralne i moralne naravi, a način dogmatskog obrazloženja da je tipično neoskolastički u povezivanju teologije križa (muke, smrti, patnje, žalosti, grijeha i pomirenja) s teologijom uskrsnuća i proslave.

Ključne riječi: Stadler, patnja, žalost, grijeh, pomirenje.

Uvod

Bosna, u koju Stadler dolazi, za Andrića je mukla zemlja u kojoj se u zraku osjeća studena patnja bez riječi i vidljiva razloga.¹ Andrić ovdje ponajmanje misli na fizičke boli, a puno više na nutarnje patnje, koje su često plod raznovrsnog trpljenja, a posebno su teške kada se osjećaju kao posljedica mržnje i nesnošljivosti u čemu Bosna nije siromašna. Prema Selimoviću da mržnja ima miris, imala bi miris krvi, da ima boju, imala bi crni trag, a da gori, sukljao bi plamen.² U takvu razumijevanju i doživljavanju patnje narodna mudrost iz Bosne kaže da je nevolja gola najbolja škola.

Stadler je došao u takvu Bosnu punu patnje. S njom i njezinom patnjom je nerazdvojno srastao poput vodika i kisika u vodi. I prije svojega dolaska osjetio je svu težinu patnje. S jedanaest godina ostao je siročje bez oca i majke. Cijeli njegov životni put odrastanja, školovanja, djelovanja bez daljnje je bio put patnje, pravi križni put. Budući da je sam mnogo trpio i sada došao u zemlju punu raznovrsne patnje, Stadler je razvio izniman osjećaj za patnju i posebno za one koji pate. Taj trag je ostavio u svojim poslanicama.

Naslov ovoga rada ima na izgled dva nespojiva dijela. Dok su na jednoj strani patnja i žalost višestruko međusobno povezane, jednako tako

¹ Za njega je Bosna zemlja mržnje, a u zemlji mržnje najviše mrže one koji odbijaju mrziti. Usp.: Ivo ANDRIĆ, *Na Drini ćuprija. Višegradska kronika* (Zagreb: 1950.), 112. O patnji od istog više: *Travnička kronika* (Sarajevo: Svjetlost ; Zagreb: Mladost, 1977.), 102; 147; 176; 234; 236; 296-297; 396; 416; 436 i sl. Mržnju u Bosni Andrić opisuje na više mjesta, usp.: „Pismo iz 1920.“, *Deca* (Sarajevo: Svjetlost ; Zagreb: Mladost, 1977.), 182.

² Usp.: Meša SELIMOVIĆ, *Derviš i smrt* (Sarajevo: Svjetlost, 1977.), 241.

grijev i pomirenje čine jednu cjelinu, dotle se čine međusobno teško povezivim dva dijela ove teme. Ipak u dubljem pogledu oni su teološki usko vezani, a njihova spona je grijeh. Patnja uzrokuje žalost, a njih obje uzrokuje grijeh koji treba pomirenje. Prema Stadleru patnja i trpljenje, bol i bolest posljedice su grijeha.³

Ovdje podrobnije istražujemo Stadlerov teološki stav i osobni odnos prema patnji i žalosti, grijehu i pomirenju kao profilu njegove osobnosti, koju je ostavio u svojim pastoralnim poslanicama koje su objavljene na oko 800 stranica. Tražimo odgovor na pitanje: Kako ih je Stadler doživljavao i tumačio? Zato se u prvom dijelu članka kratko temeljno predstavlja opće egzistencijalno-antropološko polazište o patnji i žalosti kao odskočnoj dasci Stadlerovu teološkom razumijevanju i izlaganju patnje koje se obrađuje u drugom dijelu. U trećem dijelu se pristupa Stadlerovu poimanju grijeha i opraštajuće milosti. Složeni i isprepleteni pogledi na ova pitanja zahtijevali bi po sebi dublji teološki pristup iz raznih vidova, ali ovdje je cilj istaknuti samo Stadlerov pogled na njih. U širim zaključnim mislima povlače se neke zaokružene teološke paralele.

1. Egzistencijalno-antropološko samopredstavljanje patnje⁴

Nemam baš puno vremena za predstavljanje jer imam puno posla. Zato samo ukratko: pojavljujem se na svim jezicima. Na hrvatskom mi je ime Patnja. Imam mnogo nadimaka: bol, križ, trpljenje, muka, tuga, nevolja, tjeskoba, da ih više ne nabrajam. Ja sam u sebi nešto neizrecivo, a vrlo osjetljivo. Prodrla sam u čovjekovu krv, čak je pijem; obuzela sam njegovo srce i probadam njegovu dušu. Nemam lica, imam samo mnogobrojna naličja. Imam okus gorčine i pelina; mirišem na besmisao i revolt; neprozirne sam boje očaja; nagrizam nadu, vjeru i dušu. Ja sam ponosna zaraza koja brzo raste i još se brže umnaža. Zbog mene čovjek gubi apetit, loše spava, često povraća, trese se i kad nije hladno, dobiva čir na želucu, pada u očaj. Ja čovjeka degradiram,

³ Usp.: Josip STADLER, „Pokora i pomirenje u jubilarnoj 1900. godini“, Pavo Jurišić (ur.), *Pod barjakom Srca Isusova. Pastoralne poslanice svećenstvu i puku* (Sarajevo: 2001.), 396. Ovakav naslov i sve druge iz ovog izdanja daje priređivač zbirke prigodom tiskanja Stadlerovih poslanica.

⁴ Vlastiti tekst i pogled na bit patnje inspiriran prema mislima iz knjige: Mijo ŠKVORC, „Pojam i problem tjeskobe“, *Bogoslovska smotra (BS)*, 37, 3-4 (1967.), 331-334; 341 i Psalma 22. Vidi također: Paul TOURNIER, *Lice patnje. Spoznaja smisla života u mračnom trenutku* (Đakovo: UPT, 1996.).

ja sam zapravo grobar njegova bića. Zbog mene čovjek ima osjećaj da nije čovjek, nego crv, da je ruglo ljudi i prezir naroda. Zbog mene se čovjeku suši grlo poput crijepa na krovu, a jezik mu se za nepce lijepi. Zbog mene čovjek ima osjećaj da ga napada čopor pasa, da ga okružuju zločinačke bande, da mu probadaju ruke i noge, da mu prebiru sve kosti njegove. Moj ubod ih žeže kao trnje zapaljeno. Mislim da sam o sebi dosta rekla, a ni blizu sve. Ostavila sam da i vi o meni nešto kažete. Hvala na pozornosti do skorog susreta!

Patnja i žalost su usko povezane. Gledano antropološki žalost obeshrabruje srce, izaziva klonulost duha, jača je od fizičke bolesti, mnoge je u grob sahranila. Ona prožima duh i tijelo cijeloga čovjeka do njegova klonuća. Prema Tomi Akvinskom ona ima svoju razornu snagu iznutra koja blokira psihosomatsku vitalnost, koja opterećuje odnos prema Bogu i čovjeku.⁵

Kratko egzistencijalno samopredstavljanje patnje i žalosti upućuje na smisao patnje, boli, zla i smrti. Već iz egzistencijalnog vida patnja je usko vezana s pitanjem: Što je čovjek i zašto je stvoren? Nedvojbeno je da je njegovo trpljenje nerazdvojno povezano sa smislom njegova života i stvaranja.

Iz toga slijedi drugo logično pitanje: Kako se čovjek nosi s tom patnjom? Iz uvodnog samopredstavljanja patnje jasno je da je ona temeljno ljudsko iskustvo, koje vodi u neku izoliranost i bespomoćnost, koje uzrokuje strah i osjećaj ograničenosti, a ukazuje na prolaznost i nestajanje. Ipak čovjek u svojoj naravi teško prihvaća posvemašnje uništenje i potpuno nestajanje. Nesvjesno se protiveći nestajanju, u čovjeku se neprestano buni neka klica vječnosti protiv vječne smrti i nepovratnog umiranja. U njemu ono tjelesno teži za nekim produhovanjem i nastavkom života.

Kako i prije, tako i čovjek današnjice traga za svojom srećom i radošću, a pri tome često izbjegava patnju i žalost.⁶ U svojemu traganju on često posrće i skreće s pravoga puta tražeći odgovore u ovisnosti droge, alkohola, nasilja i sl. Ni čovjeku vjerniku nije lako u patnjama i kušnjama pronaći pravi put do sreće i radosti. Njemu je svaka patnja

⁵ Usp.: Toma AKVINSKI, *Summa theologicae*, 1. II. q. 35-39., citirano prema: WEILNER I., „Trauer, Traurigkeit“, *Lexikon für Theologie und Kirche*, 10; (Freiburg: Herder, 1986.), 324-325.

⁶ Usp.: Tanja RADIONOV, „Smisao života i patnje promatran kroz katoličko-teološku i psihološko-logoterapijsku perspektivu“, *Obnovljeni život*, 72 (2017.), 517-529.

prevelik zalogaj koji mu zastane u grlu kao neriješeno pitanje, kao tamna sablazan koja ga tjera u očaj i depresiju, a katkada i na parnicu s Bogom. I među kršćanima, na žalost, mnogi traže izlaz iz patnje ili u bježanju, ili u opijanju, ili u drogiranju, ili u suicidu i sl. Ali upravo kroz patnju čovjek sazrijeva. Preko patnje upoznaje svoje granice i iskusi da za njegovu vlastitu sreću nije dostatan samo on. Zato je patnja nešto kao rešetko čovjekove vjere, kao podupirač njegove nade, kao dokaz njegove ljubavi.

Kada su u pitanju ljudski izvori patnje koju svjedoče i biblijske stranice, onda se prema Josipu Ćuriću mogu ponuditi tri međusobno povezana vidika. Mnoge patnje izvire ili iz iskustva čovjekove ograničenosti, ili iz čovjekove težnje za neograničenošću, ili iz nekog opterećenog odnosa sa svojim Stvoriteljem iz čega proizlaze i krivi odnosi sa svojim ljudskim sustvorenjima.⁷

2. Stadlerov teološki pristup patnji i žalosti

Stadleru je kao filozofu, teologu i pastiru itekako bilo egzistencijalno poznato da je patnja univerzalna antropološka baština svakoga čovjeka. On zna da nema čovjeka kojega ne snalaze neke patnje i nevolje, da nema čovjeka koji ne bi nešto trpio bilo na tijelu, bilo na duši. Tome je Stadler pastirski dodao da nema čovjeka na kojeg ne bi navaljivali i nevidljivi neprijatelji kao zli duhovi zbog kojih čovjek pati. Patnja se u Stadlerovo vrijeme umnažala, naročito ratnim stradanjima. Stadler je to osjećao i s bolom konstatirao. Posve jasno je zamijetio da sve češće stupa pred kršćane njegova vremena Spasitelj u osobama golih, hromih, bolesnih, mukotrpnih, ranjenih, zapuštenih, siročadi bez oca ili majke. Uz sve to znao je da velike nesreće prate druge poteškoće kao nestašica, skupoća, glad... Znao je da ima gladnih koji se stide prositi. Zaključivao je da sve što je nevolja veća, da treba i ljubav biti veća i usrdno pozivao vjernike i svećenike da se smiluju sirotama, da im olakšaju njihovu nevolju i bijedu s teološkim obrazloženjem moralnog načela: kako se ponašamo prema bližnjima, tako se ponašamo prema Gospodu (Mt 25,40) ili drukčije sročeno: ljubav prema bližnjemu izvire iz ljubavi prema Bogu. Isti im je izvor, zaključivao je Stadler.⁸

⁷ Usp.: Josip ĆURIĆ, „Nema ljubavi bez boli“, *Obnovljeni život*, 44 (1989.), 535-538.

⁸ Usp.: Josip STADLER, „Ratni zavjet“ kao pomoć stradalima“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 748. Usp. također poslanicu: „Zakon ljubavi prema Bogu i ljudima“, *Pod*

U teološkom smislu za Stadlera,⁹ patnje općenito uzevši, nisu nikakvo čudo ako se na njih gleda kao na Božje odredbe. Prema njemu to najbolje svjedoče mučenici koji su patnje prihvaćali iz Božje ruke i bili najsretniji ljudi. Sve patnje i tegobe ovoga svijeta nisu u sebi zlo, što više one nas vode u nebeske visine. Nadbiskup zaključuje da upravo zato pravednika ništa ne može ražalostiti jer sve prihvaća kao Božju volju, a sve trpi na Božju slavu. Time Stadler ne niječe egzistencijalnu patnju i trpljenje čovjeka, nego ih teološki drukčije tretira ako ih čovjek prihvaća kao Božju volju. Stadler obrazlaže da je zlo povezano sa zlom voljom određenog grešnika koja se ne želi podvrci volji Božjoj. On ističe da je Isus došao da nas oslobodi od zla, a ne od križeva i muka, tegoba i nevolja. Pri tome naglašava da zlo nije u križu, nego u volji koja odbija križ i u srcu koje se protivi onome što mu Bog šalje.¹⁰ Moglo bi se u Stadlerovu duhu zaključiti da Bog preko naših nevolja ispituje našu volju.

Kao pastir koji je zabrinut za spas svojih vjernika Stadler je 1890. pisao poslanicu svojem puku o smrti Isusovoj i o sedam riječi s križa. U njoj on kristološki uokviruje patnju. Pri tome ističe da je Isus cijeli život podnosio patnju i boli, a posebno u svojoj muc i smrti na križu. Poput Sluge Jahvina bio je prezren i odbačen, uzeo je naše boli na se. Isus je za nas trpio kao da je sam zgriješio jer nas je ljubio do kraja. Više je ljubio nas nego sebe samoga, ističe Stadler i pjesnički dodaje da je Isus naklonio glavu da nas spasi, da je raširio ruke da nas zagrlji, da je otvorio prsa da nas ljubi. Iz beskrajne ljubavi prema nama svojom patnjom oprao je naše grijeh. Pri kraju zaključuje da je muka i smrt Kristova otvorena knjiga njegove ljubavi.¹¹

Oslanjajući se na Augustina, Stadler je na drugom mjestu tu-maćio da Bog ne šalje zlo izravno na čovjeka, nego pripušta da netko drugi to čovjeku učini, a od čovjeka, kojemu se zlo nanosi, traži da to prihvati kao od Boga poslano. Prema Stadleru sve patnje i nevolje ima-

barjakom Srca Isusova, 755. Navodeći Tomu Akvinskog i Grgura Velikog (dva plamena, a isti oganj), Stadler pojašnjava da se kršćani po ljubavi prepoznaju koja obuhvaća i neprijatelje jer od pomanjkanja vjere dolazi mržnja, usp.: „Zakon ljubavi. Mržnja kao manjak vjere“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 760; 765; 768.

⁹ Ovdje se ograničavam na njegove pastoralne poslanice izostavljajući neke druge duhovne spise, kao npr. *Glasnik svetog Josipa*; *Glasnik presvetog Srca Isusova*, *Theologia fundamentalis* I. i II., te mnogobrojnih molitvenika, propovijedi i sl.

¹⁰ Usp.: Josip STADLER, „Životne poteškoće i molitva“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 729-737.

¹¹ Usp.: Josip STADLER, „Isusova smrt i sedam riječi s križa“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 207-213.

ju svoja tri teološka smisljena cilja i učinka. Prvo Bog nas njima kuša i daje nam prigodu da mu pokažemo da ga ljubimo. Drugi smisao ljudskih tegoba Stadler gleda u zasluženim kaznama koje vrednuje kao posljedice grijeha, a treći smisao vidi u želji da nas Bog kroz patnje poboljša, zaključuje u poslanici svećenicima 1915. god.¹²

U istoj poslanici se pitao i obrazlagao kako se kršćanski ponašati u patnjama? Kršćanski put za njega znači da u patnjama treba prepoznavati i prihvaćati Božju volju. On savjetuje da kršćanin treba prihvatiti patnje iz Božje ruke ma kako one bile teške i mučne te ih strpljivo i postojano podnositi. Štoviše, on savjetuje da kršćanin u patnjama s jedne strane treba ustrajno moliti za Božju milost i snagu u nevoljama, ali tako da mu je više stalo do poštovanja Božje volje, njegove časti i slave nego do njegova oslobođenja od patnja i nevolja. Dakle, slava Bogu je bezuvjetna, a oslobođenje od tegoba je za njega uvjetno, samo ako je to volja Božja. Stadler ovdje zaključuje da bi pravi kršćanin, pretpostavljajući da je njegova patnja na veću slavu Božju, trebao moliti da ga Bog ne oslobodi patnje, nego da mu je produlji u svojoj volji,¹³ što je danas mnogim kršćanima teško prihvatljivo.

Kroz ovakve misli i poticaje Stadler je primjereno dokazao da je imao srca za sve patnike i nevoljnike svojega vremena bez obzira na vjeru i nacionalnost. Sam je naučio patiti od malena. Također je sam osjetio pomoć drugih u svojim vlastitim nevoljama. Kao vrhbosanski Nadbiskup odgajao je svoje vjernike za kršćansko prihvaćanje patnje, a svoje riječi o patnji je nedvojbeno potvrđivao svetopisamskim tekstovima i biblijskim primjerima, te praktičnom ljubavlju prema svim nevoljnicima, što je dobar temelj u procesu njegove beatifikacije.

3. Stadlerovo isticanje pogubnosti grijeha i ljubavi Božje po praštanju

Kao i za druge teologe, tako je i za Stadlera grijeh, poput ljudske patnje, u sebi tajna, *mysterium iniquitatis*.¹⁴ U tom misteriju Stadleru je

¹² Usp.: Josip STADLER, „Životne poteškoće i molitva“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 730-731; 733-734.

¹³ Usp.: Josip STADLER, „Životne poteškoće i molitva“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 735-736.

¹⁴ Usp.: Piet SCHOONENBERG, „Mysterium iniquitatis, pokušaj tumačenja istočnog grijeha“, *Svesci* 19-20 (1970.), 7-16. Cilj ovih misli o grijehu nije predstavljanje sustavne moralne teologije o grijehu, nego ga predstaviti u onoj mjeri koliko je potrebno za bolje razumijevanje sakramenta pomirenja jer je grijeh involviran u teologiju pomirenja.

teološki jasno da Bog nije uzrok grijeha, pa ni Sotona. Pravi uzrok grijeha je čovjekova volja, a ne đavao koji ga samo nagovara na grijeh. Čovjek je u svojoj ranjenoj naravi sklon grijehu, ali stvarno griješi samo onaj koji slobodno pristaje na grijeh svjestan njegove pogubnosti. Iako je čovjekov grijeh osobni čin, on uvijek ima komunitarne posljedice. Stadleru je jasno da grijeh oduzima milosni život pojedincu te ga vodi u duhovnu smrt a također da individualni grijeh slabi milosni imunitet zajednice, umanjuje svetost zajednice.

Stadler dobro zna da grijeh, poput patnje, ima svoja mnogobrojna naličja. Iako to nije u središtu naše teme, na mjestu je sažeto i kratko podsjeti da je grijeh složena stvarnost koja uključuje teški prijestup zakona ili propisa, prijestup ili krivi odnos prema nekoj osobi ili božanstvu (*hamartia*). Nadalje, grijeh uključuje neku nepravdu (*adikia*), bezakonje (*asebeia*) i sl. Uvijek se očituje u čovjekovu nastojanju da bude kao Bog, ali na način bez Boga ili protivan Bogu. Teološka dubina grijeha leži u odbacivanju Boga i preziranju njegove ljubavi. Naš pristup istraživanju je grijeh kao takav i milosno opravdanje samo u Stadlerovim poslanicama.

Stadlerov suvremeni svijet je gubio osjećaj za grijeh. Prema biblijskom razumijevanju, koje je Stadleru bilo itekako poznato, patnja i trpljenje, bol i bolest su posljedice grijeha. O pojedinim grijesima i njihovim aplikacijama Stadler je pisao relativno često, kao npr. o neposlušnosti, o samodošlosti, o laži, o nepoštovanju nedjelje i roditelja, o četverim vratima pakla (mržnja, psovka, bludnost i krađa) koja vode u propast i sl.¹⁵

Općenito misteriju grijeha Stadler je 1895. pristupao od ondašnjeg omalovažavanja grijeha i njegovih posljedica. Zato je polazio od tumačenja da je Bog stvorio Adama iz ljubavi, da je on Božje dijete koje je imalo besmrtnu dušu, posvećujuću milost, vrhunaravna svojstva, među kojima i besmrtnost. Svi ti darovi čovjeku trebali su prijeći i na njegovo potomstvo jer je od Boga stvoreni čovjek bio dionik Božjeg života. Stadler je tumačio da je pak Adamovim slobodnim grijehom sve srušeno jer čovjek u svojoj oholosti nije želio priznati ni Božje gospodstvo, ni svoju ovisnost o Bogu. Čovjek je sam želio biti kao Bog. Pri tome Stadler je tumačio da je čovjek više povjerovao đavlu koji mu reče: *Bit ćete kao bogovi*, nego li Bogu koji mu kaže: *Ne jedite s toga stabla*. Stadler je nadalje obrazlagao da kad je čovjek već sagriješio,

¹⁵ Usp.: Josip STADLER, „Sredstva u borbi protiv četiriju vrata pakla“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 251-252.

umjesto priznanja i kajanja, on bježi od stvarnosti, skriva se i krivnju prebacuje na ženu, a ona na zmiju. Grijeh koji je Adam prebacivao na ženu zapravo je prebacivanje grijeha na Boga, koji mu je stvorio ženu, tumačio je Stadler. Poslije čovjekova grijeha Bog u svojoj ljubavi Adamu prvo obećava Onoga koji će satrti glavu Sotoni, a onda kažnjava čovjeka. Od tada je čovjek izgubio svoju mimonaravnost i besmrtnost, a posljedice grijeha prelaze na sva pokoljenja. Kao što je prvi Adam neposluhom zgriješio, tako je novi Adam svojim posluhom popravio Adamov neposluh, a Adamovu oholost uništio svojom poniznošću kojom je u svemu priznao Božje gospodstvo i njegovu volju, zaključivao je Stadler.¹⁶

Prema Stadleru u suzbijanju pogubnoga grijeha dvostruku ulogu ima svećenik. Tu temu je obrađivao u poslanici svećenicima iste 1895. Svećenici prvo trebaju poučavati narod o pogubnosti i opasnosti od grijeha, a s druge strane svjedočiti Božje milosrđe. Još jednom slikovito opisuje ulogu Sotone u liku zmije, koji svojom lukavošću napada čovjeka iz zasjeda čuvajući oholu glavu, koju će mu Krist satrti. U taktici đavla Stadler prepoznaje razbijanje i oduzimanje straha, umanjivanje opakosti grijeha (*nećete umrijeti*), prekrivanje istine, buđenje i nuđenje prividno više vrijednosti (*bit ćete kao bogovi*) i sl. Nadalje, on ponavlja da Sotona čovjeka prvo oslobađa od straha da ne počini grijeh, a kad ga počini, onda mu nameće strah da ga ne ispovjedi. Pri tome Stadler upozorava da đavao igra na kartu da čovjek želi biti veći nego što jest; da će ga ono zabranjeno više usrećiti; da se veća sreća može postići neovisno o Bogu. U svemu đavao pokušava pomutiti čovjekov razum i preokrenuti njegovu volju. Dalje, Stadler je isticao da u svojoj obrani Eva krivo polazi od posljedica čina i straha od smrti, a ne od priznanja Božjega gospodstva. Iskustvo da je Eva prekršila zabranu, a nije odmah umrla, prema Stadleru je dovoljan razlog za Adamov pristanak na grijeh. Time se čovjek stavio iznad Boga i njegove zapovijedi, zaključuje Stadler.¹⁷ Kao brižni pastir on je pozivao svećenike da paze na volju Božju koja se pokazuje u zapovijedima Crkve. Vršenje kršćanskih dužnosti nije, dakle, prepušteno samovolji kršćanina, bu-

¹⁶ Usp.: Josip STADLER, „Adamov grijeh, molitva, post, milosrđe“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 302-303; 305; 308-310.

¹⁷ U ovom dramatičnom prikazu o grijehu Adama i Eve Stadler se oslanjao na: Giovanni GRANELLI, *L'istoria santa dell'Antico Testamento spiegata in lezioni morali, istoriche, chritiche e cronologiche* (Modena: 1765-69.). S dogmatske strane se oslanjao na Aurelija AUGUSTINA, *De civitate Dei*, 1. 14, c. 12 i 13.

dući da takvi služe sebi, a ne Bogu, zaokružuje Stadler.¹⁸

Kao što smo vidjeli na prethodnim mjestima, u svojim poslanicama Stadler je pristupao misteriju grijeha primarno iz moralno-pastoralnoga vida s ciljem suzbijanja grijeha i poticanja na sakramentalno pomirenje. U poslanici iz 1915. iz sličnog vida, ali s malo više dogmatskog aspekta, promatrao je misterij zla, a time i grijeha, kroz stavljanje vlastite volje iznad volje Božje ili čak kroz protivljenje volji Božjoj. Pri tome je obrazlagao da se lako ravnati po Božjoj volji dok čovjeku ide dobro. Kad mu ne ide dobro, onda za to čovjek okrivljuje Boga. Kad vjernik stavlja svoju volju u Božju kao žrtvu, onda čovjek čini sve što Bog hoće, a Bog čini sve po volji čovjeka. Ako li nije tako, ako Bog ne čini što bismo mi priželjkivali, i tada čovjek treba prihvatiti da Bog čini sve za naše dobro, naglašavao je Stadler. Božja volja je nepromjenljiva i ona se vrši. Ipak Bog od ljudi očekuje da je prihvate slobodno i dragovoljno. Stadler je to pokušavao objasniti tvrdnjom da je Bog svemoguć i da je njemu poznata svrha za kojom čovjek čezne, put kojim ide, sredstva kojima se služi, zapovijedi koje ne drži. Kao sveznajući Bog zna što je dobro, a što zlo za čovjeka. Oslanjajući se na Alfonsa Ligurijskog¹⁹, tvrdio je da kad se čovjek protivi Božjoj volji, da su nevolje upravo zato zle jer ih čovjek čini da budu zle, budući da ih ne prihvaća iz Božje ruke. Bog dakle, pripušta zle nevolje čovjeku, ne zato što mrzi čovjeka, nego zato što mrzi njegov grijeh, isticao je Stadler i obrazlagao da bi Bog čovjeka mrzio kad mu ne bi prepustio neka zla koja su za čovjeka korisna. Sukladno Stadlerovu teološkom okviru ideja kazne za grijeh silno je prisutna u njegovim mislima o grijehu. Pri tome se oslanjao na biblijske tekstove kao npr. Jr 9,13-17; Lev 26,14-21; Iz 5,6; Ps 105, 16 i sl. Ipak za Stadlera smisao patnji i nevolja nije samo u kaznama, nego Bog zato pripušta kušnje da prokuša ustrajnost svojih pravednika. Paradigma za tu misao su mu svetopisamski likovi poput Abrahama, Joba, Josipa Egipatskog i sl. Za njega je najdublji teološki smisao nevolje i kušnje u proslavi Boga. Ipak je Stadleru itekako bilo jasno da pitanja nevolja i grijeha u ovom okviru ostaju bez prava odgovora, da dodiruju neprozirnu tajnu. Nekoga Bog dovodi do

¹⁸ Usp.: Josip STADLER, „Prvi grijeh i vršenje volje Božje“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 313-319. Vidi također poslanicu: „Sredstva u borbi protiv četiriju vrata pakla“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 260-261.

¹⁹ S punim imenom Alfons Maria de Ligouri (1696.-1787.) crkveni naučitelj, utemeljitelj svećeničke udruge usmjerene na misije koja je kasnije prerasla u redovničku zajednicu redemptorista. U teologiji posebno ističe Božje milosrđe, milosnu djelotvornost te razvija mariologiju.

časne službe iz preobilja, a drugoga iz siromaštva, kao da je aludirao na samoga sebe. To je dubina volje Božje, kaže on dalje. Izgleda kao zlo, a vodi k dobru, kao npr. da je Josipova prodaja u Egipat značila izbjavljenje kuće Jakovljeve iz nevolje gladi. Ovdje je povlačio paralelu s narodnom mudrošću iz Bosne koja kaže: svako zlo ima i svoje dobro. Na kraju je zaključivao da grijeh čovjeka prvo vodi k propasti, ali se čovjek ipak može obratiti. Grijeh je najveće zlo na svijetu, a Bog ga uvijek može usmjeriti na dobro, tumačio je Stadler.²⁰

Iz Stadlerovih poslanica može se jasno zaključiti da se osobna štetnost grijeha kao uvreda Bogu najčešće događa preko uvrede bližnjega, a time grešnik vrijeđa i Crkvu. Iz toga slijedi da je Stadler uz onu osobnu isticao i onu eklezijalnu dimenziju grijeha jer je svaki čovjekov osobni grijeh napad na svetost Crkve.

Stadler je u siječnju 1882., dakle odmah nakon dolaska u Bosnu, napisao poslanicu svojim svećenicima pod naslovom *Sakrament pokore*. Ovdje je najsustavnije govorio o pokori prvo iz perspektive djelitelja sakramenta. On mora biti svjestan da ga slavi u ime Krista zbog čega treba nastojati da ga valjano i dostojno podjeljuje. Upozoravao je svećenike da ako grešnik umre u svojem grijehu, da će Gospodin tražiti njihovu krv iz njihovih ruku (usp.: Ez 3,18). On im je dozivao u svijest da su svećenici radi puka, a ne puk radi svećenika. Zato oni ne samo da trebaju radosno ispovijedati one koji dođu, nego moraju tražiti i one zalutale. Stoga je njihova odgovornost velika ako su nesavjesni u ispovijedanju. On je isticao da je svećenik u Kristovo ime istodobno sudac i liječnik, ali također otac i pastir. Snagom svoje ovlasti praštanja on „radja Isusa Krista u srcu vjernikah“. U istom duhu je nastavljao da dobar ispovjednik prazni pakao, puni nebo, veseli anđele, žalosti Sotonu, usrećuje i čini blaženim grešnike, uzveličava pravednike i u svemu promiče Božju slavu. Kad je učinak sakramenta pomirenja u pitanju, dakle promatrano iz vida primatelja, Stadler je u istoj poslanici isticao da ovaj sakrament preporuča grešnika, pomiruje ga s Ocem nebeskim, oslobađa ga veriga i vražjega sužanjstva. Grešnik ponovo postaje dijete Božje i postaje posinjen. Među učinke sakramenta pomirenja Stadler je također ubrajao promjenu na primatelju, koji počinje drukčije misliti, suditi, ljubiti što je mrzio, a mrziti što je ljubio. Pri kraju kratke poslanice Stadler citirao je papu Pija V. koji je napisao, da kada bi Crkva imala dobrih ispovjednika, brzo bismo vidjeli da se

²⁰ Usp.: Josip STADLER, „Misterij zla, odbacivanje Boga“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 717-728.

cijelo kršćanstvo popravilo.²¹

Deset godina kasnije Stadler je ponovo pisao svojim svećenicima da je njihova zadaća umjesto straha od Boga u srca vjernika usađivati Božju ljubav. To posebno vrijedi za grešnike koji u strahu gledaju Boga kao osvetnika. Svećenici trebaju usađivati ljubav jer je ljubav kraljica ostalih kreposti. S takvom ljubavlju svećenici trebaju grešnike obraćati, a pravednike u ljubavi potpomagati, grešnicima savjetovati da izbjegavaju grešne prigode, budući da je veće čudo u grešnoj prigodi ne sagriješiti, nego li mrtva na život uskrisiti. Ovdje je Stadler ponovo dogmatski objašnjavao da smrtni grijesi zaslužuju vječne kazne, ali ih sveta ispovijed oprašta, pri čemu ipak ostaju vremenite kazne.²²

Kao što loša hrana kvari želudac, jer ako se uzme samo jednom postoji opasnost od trajne bolesti i trovanja, tako i grijeh razara posvećujuću milost. Zato se bez milosti Božje nitko ne može spasiti. U svetoj godini oprosta 1900. Stadler je isticao da Bog nudi obilatiju milost grešnicima otvarajući im blago svoje milosti. Prema Starom zavjetu oprosna godina je uključivala posebne povlastice, kao npr. da su robovi cijelu godinu bili slobodni, da su dugovi opraštani i sl. Iz toga je Stadler zaključivao da je u kršćanskom smislu *Sveta godina* prigoda osloboditi se đavolskog ropstva, isprositi oproštenje grijeha i kazna jer se samo po pokori ulazi u kraljevstvo nebesko. Pokora čisti srce, rasvjetljuje razum, pripravlja dušu da bude spremna primiti Krista, koji je za nas svojom mukom prinio opću, javnu i savršenu pokoru. Sastavni dio pokore su kajanje i zadovoljština, poučavao je Stadler. Njemu je jasno da čovjek ne može u potpunosti zadovoljiti za učinjene grijeha, da je to za nas učinio Isus Krist, no nije se time Isus odrekao čovjekova doprinosa u procesu praštanja. Krist je učinio sve, a od nas traži da mi učinimo što možemo, sažimao je Stadler te poučavao da Isus uzima na se vječne naše kazne, a nama zajedno sa svima svetima ostavlja zadovoljiti za one vremenite kazne, koje Crkva oslobađa oprostom temeljem Kristova blaga, ali za koje propisuje i grešnikov doprinos.²³

²¹ Usp.: Josip STADLER, „Sakramenat pokore“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 23-24; 26. Ispovjedaonica je u crkvi poslije oltara najvažnija. Treba biti na vidnom mjestu. Ako je nema, svećenik je dužan nabaviti je na račun župe. Ako li župa nema crkve, ipak treba nabaviti ispovjedaonicu ili barem klecalo s rešetkom. Neka svećenici ne odbijaju vjernike od ispovijedi zbog neplaćanja duga, usp.: 24-26.

²² Usp.: Josip STADLER, „Sredstva u borbi protiv četiriju vrata pakla“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 258.

²³ Usp.: Josip STADLER, „Pokora i pomirenje u jubilarnoj 1900. godini“, *Pod*

Umjesto zaključka

Posve je jasno da je Stadleru primarni cilj pisanja pastoralnih poslanica bio *salus animarum*. Pišući skoro redovito dvije poslanice godišnje, jednu puku a drugu svećenicima, on je odgajao i formirao kako savjest puka, tako i svećenika. Niti o patnji i žalosti, niti o grijehu i pomirenju Stadler nije razvijao sustavnu teologiju. O naznačenim pojmovima njegove misli su razbacane po njegovim poslanicama i prostorno i idejno.

Sažimajući njegove stavove o patnji i žalosti, može se sa sigurnošću konstatirati da je Stadler živio i svjedočio svoju patnju. Patnja je njegov životni suputnik. Ona je u dobroj mjeri prožela njegov duhovni profil koji ga je nukao činiti sve što je moguće za sve koji pate. To je činio s puno ljubavi.

Nadbiskup Stadler je, sukladno svojem vremenu, a posebno ratnim okolnostima, osjećao i svjedočio da je patnje bilo sve više i više, naročito pod vidom siromaštva i stradanja. Stoga je pozivao i na umnažanje ljubavi. On je teološki tumačio da Bog pripušta patnje kao kušnje i kazne, ali i kao proslavu Boga. Za njega su patnje kušnje ljubavi, kazne posvješćivanje grijeha, a zajedno su usmjerene željenom poboljšanju čovjeka. One su čovjeku teške, ali ako ih prihvaća iz Božje ruke, onda su podnošljive. Svci i mučenici su svjedoci toga jer su Božju volju stavljali ispred svoje vlastite. Stadler je podsjećao da kršćani ne pate sami. S njima pati Isus, a njegova muka je otvorena knjiga Božje ljubavi prema patnicima. Patnja i ljubav se prožimaju. Ljubav daje snagu patnji, a patnja utvrđuje ljubav.

Stadleru je bilo jasno da je cijelo Sveto pismo puno patnje i patnika. On je uočavao da Stari zavjet bilježi ne samo čovjekovu patnju, nego svjedoči i Jahvinu patnju zbog kršenja Saveza od strane Izraelaca. Budući da mu je bilo poznato da Izraelski narod nije prihvaćao patnju bez prigovora i mrmljanja, Stadler je pozivao svoje svećenike i vjernike da prihvate patnju kao volju Božju, kao prokušani put spasenja, a ne kao starozavjetno prokletstvo i kaznu (usp.: Iz 53,4;), da u patnji prepoznaju znak budućeg spasenja. Patnja za njega nije bila samo prokletstvo ili kazna, iako je i to opravdavao, nego i odgojna dimenzija te

barjakom Srca Isusova, 391, 393. 395, 397, 399. U slici vatre koja tinja na koju se ne smije odjednom staviti puno drva, jer bi je ugušilo, tako i Crkva ne stavlja odjednom svu zadovoljštinu za počinjene grijeha. Zadovoljština se čini stalno, 398.

kaljenje i zrenje u vjeri na putu poboljšanja. Slobodno prihvaćanje patnje i podvrgavanje volji Božjoj za njega je put proslave Boga i izbavljenja čovjeka. To mu najbolje svjedoči starozavjetna Knjiga o Jobu, koja je klasik svjetske literature o patnji.²⁴ U starozavjetnom Sluzi Jahvinu on je gledao dragovoljno prihvaćenu Kristovu patnju za spas svijeta (Iz 52,14; 53,3; 53,3; 42,1-9; 49,1-6; 50, 4-11; 52,13-53,12). Zato je naglašavao da se bezgrešni Isus zauzima za grešne, da je njegova pobjeda nad patnjom znak njegova božanstva, bitni znak njegova posredovanja između Boga i ljudi. Isus je u događaju ozdravljenja slijepog čovjeka od rođenja na upit učenika: *Jesu li zato krivi njegovi roditelji ili on sam?*, odgovorio: *Niti sagriješi on, niti njegovi roditelji, nego je to zato da se na njemu očituju djela Božja* (Iv 9,2-3), čime je otvorio mogućnost razumijevanja da svaka čovjekova patnja ne mora biti tretirana kao kazna za grijeh. Štoviše, tumačio je, ako se patnju prihvaća kao volju Božju, da onda ona može prerasti u novozavjetno *blaženstvo*: *Blago vama kad vas zbog mene pogrde i prognaju i sve zlo slažu protiv vas. Radujte se i kličite, velika je plaća vaša na nebesima. Ta progonili su tako i proroke prije vas* (Mt 5,11). Također mu je bilo poznato da Pavao *uživa u nevoljama i tjeskobama* (2 Kor 12,10). Može se reći da je Stadler patnju teološki ugrađivao u proces spasenja po Kristovoj patnji, a da je ipak nije mistificirao kao da je čovjek tek onda vjernik kad je u stalnoj tjeskobi.²⁵

Za Stadlera patnja i žalost su bliski, ali ne istovjetni pojmovi. Njemu je jasno da je čovjek u patnjama često žalostan, ali može biti i radostan. Znao je da su patnja i žalost prožimale izraelsku povijest, da su proroci poučavali da im je korijen u grijehu, da je tuga znak grijeha, znak zaslužene Božje kazne (Izl 33,4). Također je znao da su proroci bili glasnici utjehe. Oni su naviještali da će im Gospod tugu u radost pretvoriti (Jr 31,12) ili pjesnički izraženo: *oni koji siju u suzama, žanju u pjesmi* (Ps 126,5). Stari zavjet poznavao je znakove patnje i tuge po razderanoj odjeći, posipanju pepelom (2 Sam 12,16) i sl. U istom duhu Estera je navlačila odjeću tjeskobe i žalosti (Est 4, 17k) i sl. Stadler je u posebnom teološkom smislu doživljavao patnju kao osobni susret s Bogom u kojemu se osjeća vlastita nemoć i Božja svemoć. Dakle, Bog i patnja u čovjekovu životu se ne isključuju, iako je čovjek

²⁴ Usp.: Marjan VUGDELIJA, „Job i problem patnje“, *BS*, 64, 1-4 (1994.), 220; 225; 228.

²⁵ Ovdje primjenjujem Zovkićevu misao na Stadlera, usp.: Mato ZOVKIĆ, „Isus patnik i čovjekova patnja u Novom zavjetu“, *BS*, 53, 4 (1983.), 203.

nerado prihvaća, a još teže podnosi. Teološki Stadler je patnju uvijek gledao u Kristovu zrcalu. Ona posve jasno ističe da je Krist svojom smrću oslobodio čovjeka od vječne propasti i smrti, ali ga nije oslobodio i od sadašnje patnje. Stadleru je jasno da ako je Isus patio, da je onda vjernikova patnja logična posljedica. Ako je sam Krist bio proganjen i trpio (Iv 15,20), ako od patnje nije pošteo ni vlastitu majku, ako svoje apostole šalje kao *janjce među vukove* koje će ljudi *po svojim sinagogama bičevati, pred upravitelje i kraljeve izvoditi, zbog njegova imena zamrziti* (Mt 10, 16-23), ako izriekom Pavao upućuje *koliko mu je za Krista trpjeti* (Dj 9,16), onda trpljenje za Krista nije nešto marginalno, nego primarno. Takvu kristološku dimenziju patnje isticao je Stadler i pozivao svoje vjernike da tu patnju prihvate kao Božju volju. U Pavlovu duhu je pozivao da nas ništa ne smije rastaviti od ljubavi prema Kristu, *ni nevolja, ni progonstvo, ni glad, ni pogibao, ni mač* (Rim 8,35). Stadler je uvjeravao vjernike da im je Isus pokazao križni put, kojim je i sam išao i da ih ne ostavlja same na nevoljnom putu patnje, ali čovjek mora sam poći za njim, s njime supatiti i s njime suoskrnuti (Rim 6,8). Uz kristološku dimenziju patnje naglašavao je istodobno i onu ekleziološku i pozivao vjernike da mole za one koji pate i da budu s njima solidarni. Stadleru je bilo jasno da s jedne strane patnja nije čovjekov ideal kojemu bi trebao težiti, a opet s druge strane niti nešto što bi pod svaku cijenu trebao izbjegavati, nego patnju više radi Krista u vjeri prihvaćati kao volju Božju.

U svojem pristupu otajstvu grijeha i pomirenja Stadler je polazio od Božje ljubavi koja se očitovala pri stvaranju. Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku i darovao mu vrhunaravna svojstva, među kojima i besmrtnost. Adam je slobodnim pristankom na grijeh iz želje da bude kao Bog prouzročio kidanje veze s Bogom pokazujući ne priznavanje njegova gospodstva. Posljedice za njega i njegovo potomstvo značile su gubljenje vrhunaravnih svojstava. Milosrdni Bog u Isusu kao novom Adamu otvara grešnom čovjeku novu perspektivu i pokazuje mu put pomirenja. U ovakvu okviru Stadler je stalno ukazivao i vjernicima i svećenicima na pogubnost grijeha, ali i na Božju ljubav u formi beskrajnog milosrđa.

Čini se da je Stadler osjetio da pod liberalnim utjecajem vjernik njegova vremena naglo počinje gubiti kršćanski osjećaj i razumijevanje za patnju i grijeh. Zato je on poput proroka Joela i Jone, Izaije i Zaharije te mnogih drugih starozavjetnih pisaca, neumorno upozoravao na pogubnost grijeha i pozivao na pokoru i patnju u Kristovu duhu.

U fokusu njegovih poslanica je grešni čovjek koji čini grijeh, a Bog ga ipak poziva na ljubav i nudi mu svoje milosrđe. U tom duhu 1890. je prigovarao svojim svećenicima kao propovjednicima da ne znaju ni o čemu drugom govoriti osim o Božjoj pravednosti, a naročito o strahu, prijetnjama, kaznama... istina, naglašavao je Stadler, time se opominje na težinu grijeha, ali to nije vez koji će dugo trajati te je predlagao da se propovjednici više posvete temi Božje ljubavi u Kristu Isusu jer tko njega ljubi, ima život vječni, a tko ga ne ljubi, već je mrtav, zaokružio je svoju misao.²⁶

Stadler kao dobar teolog snažno je povezivao teologiju Isusova križa kojoj je patnja središte s teologijom Kristova uskrsnuća i proslave. Kristološki i eklezijalno uokvireno on je polazio od ovozemaljskoga i vremenitoga, a upućivao na nebesko i vječno. Tumačeći pralikove i biblijske slike, Stadler je ukazivao na zbilju i stvarnost te iznad materijalnoga i tjelesnoga postavljao duhovno i vjersko. Način prikazivanja Kristove muke je put prepoznavanja još veće njegove ljubavi prema nama, koja bi trebala biti motiv i odskočna daska za nasljedovanje Krista u konkretnom životu, kako su to preporučivali mnogobrojni znani i neznani teolozi, od kojih za neke jedva da smo čuli (Toma Vilanovski, Ventura, Magdalena Orsini) i sveci (sv. Amadej, sv. Fortuna) koji nam trebaju biti uzori i primjeri. Takvo isticanje Kristove patnje imalo je poticajni, pastoralni i pastirski karakter u svrhu spasenja duša.

Sve crkvene zapovijedi Stadler je bez ograde smatrao Božjim zapovijedima. Time je izjednačavao pet crkvenih zapovijedi s deset Božjih zapovijedi, s obrazloženjem da je Crkva božanska ustanova, da sam Bog stoji iza njezinih propisa i navodio Kristove riječi: *Tko vas sluša, mene sluša*. Ovakvim pristupom Stadler je primarno isticao primat volje Božje u odnosu na čovjekovu volju, čemu se čovjek protivi, a što zlorabe ideologije njegova vremena. Prema Stadleru izvor svih ljudskih patnji i zala je čovjekov grijeh koji se začinje u njegovu srcu, posebno onda kad čovjek stavlja svoju volju ispred Božje ili kad niječe Božju opstojnost. Dok je osuđivao čovjekov grijeh, dotle je uvijek imao srca za čovjeka koji je zgriješio.

Iz teološke perspektive može se sa sigurnošću zaključiti da su njegovi stavovi kako o patnji i žalosti, tako o grijehu i pomirenju tipično neoskolastički, utemeljeni kristološki i eklezijalno posebno na stavovima Tridentskog koncila, tadašnjih papinskih dokumenata i uvaženih

²⁶ Usp.: Josip STADLER, „Ljubav i pobožnost prema Kristu“, *Pod barjakom Srca Isusova*, 216. Isto ponavlja u poslanicama iz 1892. i 1909. god.

teologa. Kod njega je temeljni pristup onaj pastoralno-moralni, a dogmatski je usputan. Važnija mu je bila životna i pastoralna primjena od teoloških spekulacija, što nije nelogično. Kad je potrebno, onda Stadler pomno obrazlaže i dogmatski utemeljeno u neoskolastičkom duhu. On je bio po struci teolog, a po zanimanju pastir. Svoju fundamentalnu teologiju prenosio je na pastoralno polje. Taj profil je bio sastavni dio njegove osobnosti, a iskustvo patnje je dobro formiralo njegove pastirske stavove. Sveci se kale u nevoljama i patnjama. Sve ovdje rečeno ukazuje da je Stadler jedan od njih.

SUFFERING AND SADNESS, SIN AND RECONCILIATION IN STADLER'S EPISTLES

Summary

Suffering and sorrow, sin and reconciliation are as old as humankind. They are intertwined, and connected with man like oil to a wick. This is why the eternal human questions are: Why does man suffer and how can this suffering be dealt with? The causes of man's suffering are very complex and, of course, lie to a certain extent with man himself. He is placed on a cross, between his limitation and his aspiration to transcend it, between his own transgressions against the world, against himself, against others, against God, etc.

For the theologian, suffering poses a direct question about the meaning of creation and existence. In the Old Testament, suffering is viewed as a consequence of sin, as a personal curse and punishment for sins. New Testament Theology has developed a deeper Christian and ecclesiastical approach to suffering. It looks at man's suffering as the reflection of Christ's. Christ has freed man from death forever by His death, and He has left His suffering as a path to salvation. Therefore, the New Testament does not see suffering as a punishment, but as a time of new birth and maturity, as a means of personal salvation and the glorification of God. For man, suffering is the test of his faith, supporting his hope and proving his love. If it is accepted in faith and united with the loving Christ, then it is not sufficient of itself but is consolidated with Christ and the whole Church.

Stadler in his theology sees man's sin as an offense against God through his neighbor and as a threat to the sanctity of the Church. Both suffering and sin have thousands of faces. Theologically, suffering is always seen as man's free consent to sin, with personal and ecclesial consequences. According to Stadler, the cause of sin lies not in God, nor in Satan, but in man's will. In this sinful process, he points to the tactic of Satan, who first liberates man from the fear of sin, and afterwards and as a result of this, man is unable to confess. This is why sin demands punishment and seeks reparation. In the process of reconciliation, God uses priests, who should be judges as well as healers in their approach to the sinner, stressing first and foremost God's love and mercy, Stadler emphasizes.

In this article, suffering and sadness are presented first of all from the existential point of view. Then, on the basis of his epistles, Stadler's theological views of suffering and sorrow are presented. The third section deals with Stadler's understanding of the perversity of sin and the need for sacramental reconciliation. It is not within the scope of the article to offer a deeper and more comprehensive examination of the interwoven and complex dogmatic, moral, pastoral, philosophical, and psychological insights of suffering and sin. The article seeks to show that Stadler's approach to these concepts is primarily pastoral and moral, together with the dogmatic explanation that it is typically neo-scholastic in connecting the theology of the cross (suffering, death, suffering, sorrow, sin and reconciliation) with the theology of resurrection and celebration.

Key words: *Stadler, suffering, sorrow, sin, reconciliation.*

Translation: Pavle Mijović and Kevin Sullivan